

terapie. Bolo niekedy až prekvapujúce (treba priznať, že často aj náhodné), ako deti pri nácviku role prežívali, do akých priamych konfrontácií s problémami hry sa dostávali. Vedomie nezmyselnosti konfliktov, pocit súdržnosti a priateľstva, morálne postuláty nachádzajúce sa v hre pozitívne pôsobili na život v kolektíve.

Súhrnne možno povedať, že bez ohľadu na výsledok práce (kritiky posudzovali predstavenie veľmi priaznivo) dôležitá bola samotná tvorba a dvojnásobná húževnatá práca v súbore po dva razy týždenne. Okrem kladov, ktoré sme už spomínali, treba vyzdvihnúť najmä návyk na pravidelnosť a pracovnú disciplínu, na spolupodpovednosť pri tvorení diela, na potrebu súdržnosti kolektívu pri práci.

Nácvik muzikálu Labula sa ukončil. Súbor Sniežko svoju hru reprízuje, rozdáva radosť detským divákovi. Pozeráme na predstavenie, na výborný kolektív, ktorý sa v Dome pionierov utvoril. Je nám iba ľúto, že týchto detí je iba päťdesiat. Isteže je oveľa viac súborov, v ktorých spoločná práca tak blahodarne pôsobí na deti. No je ich vzhľadom na potrebu ešte vždy málo. Príčin je niekoľko. Predovšetkým nie je dosť inštitúcií, akými sú domy pionierov a mládeže, ktoré zamestnávajú profesionálnych umeleckých a súčasne výchovných pracovníkov, resp. tieto inštitúcie nie sú také veľké, aby mohli svoju činnosť budovať na masovejšom základe. Nie je ani dosť dramatických diel zodpovedajúcich detskému veku. Najčastejšou chybou je však nedostatočná informovanosť o možnostiach tvorby.

Ústredný dom pionierov a mládeže K. G. v Bratislave organizuje školenia, prehliadky a súťaže so seminármi a vydáva odborné publikácie. Závisí teda predovšetkým od úsilia inštitúcií a odborných pracovníkov, ako podchytiť záujem detí o prácu v umeleckých útvaroch, aby táto práca bola čo najmasovejšia a na dobrej výchovnej a umeleckej úrovni, ako svojím dielom prispievajú k správnejmu využitiu voľného času. Veď vo voľnom čase sú najväčšie rezervy kultúrneho rozvoja človeka a osvojenia si kultúrnych návykov.

PETER STOLICNÝ

Rozvíjanie intelektových schopností detí

Všeobecné rozumové schopnosti, označované aj ako intelektové, tvoria tú časť psychiky dieťaťa, ktorá má úzky vzťah k jeho prosperovaniu v škole, ku školskej úspešnosti. Preto ich rodičia veľmi pozorne sledujú. Neraz už v predškolskom veku si kladú otázku, či ich dieťa zvládne požiadavky školy, alebo naopak, schopností svojho dieťaťa nekriticky preceňujú.

No školskú úspešnosť (alebo neúspešnosť) dieťaťa nemožno pripisovať iba jeho intelektovým schopnostiam. Zúčastňujú sa na nich aj mnohé iné vlastnosti, napr. pozornosť, pamäť, usilovnosť, vytrvalosť, prispôsobivosť a ďalšie.

Napriek tomu však intelektové schopnosti majú závažnú úlohu. Skúsenosti učiteľov aj psychologické výskumy ukazujú, že medzi prosperom a intelektovými schopnosťami je úzky vzťah.

Preto azda bude namieste venovať niekoľko slov prejavom intelektových schopností a ich rozvíjaniu v rodine i v škole a ilustrovať ich niektorými výskumami.

Napriek tomu, že sa intelektové schopnosti intenzívne skúmajú už takmer celé storočie,

nie sú ešte náhľady na ne jednotné. Spočiatku sa pokladali za niečo všeobecne pôsobiace na všetku duševnú činnosť. Po detailnejšej analýze sa však ukázalo, že sú súhrnom väčšieho počtu odlišiteľných špecifických schopností.

Ani v definícii intelektových schopností nejstuje jednotnosť. Vyzdvihujú sa iba niektoré aspekty. Napr. inteligencia sa pokladá za schopnosť učiť sa, abstraktne myslieť alebo aj za všeobecnú schopnosť primerane zvládnuť všetky životné situácie. Napriek týmto odlišnostiam v náhľadoch je isté, že intelektové schopnosti patria medzi psychické javy, ktoré veľmi mnohostranne pôsobia v našom každodennom živote a veľmi súvisia s úspešnosťou v školskej práci a jej výsledkami. No v psychickom obraze človeka netvorí niečo izolované, ale sú súčasťou celej osobnosti a spolu pôsobia s ďalšími psychickými kvalitami.

sa zastavuje. V dospelosti zostáva stabilný a v starobe sa intelektová výkonnosť zhoršuje. Psychologické poznatky z tejto oblasti sú už veľmi bohaté a poznáme aj pozitívne alebo negatívne príčiny, ktoré ovplyvňujú vývin intelektových schopností. Ako sa ukázalo, veľmi tu pôsobí najmä vzdelanie.

Ešte sa treba stručne zmieniť o účasti dedičnosti a prostredia na vývine intelektových schopností.

Podľa prvých náhľadov pochádzajúcich z konca minulého storočia sú intelektové schopnosti výlučne vrodené. Tieto názory sú spojené s menom Galtona, významného psychológa a antropológa. Ale veľmi skoro sa objavili dôkazy, ktoré potvrdzovali presný opak. Ukázalo sa totiž, že vzdelaní a starostliví rodičia boli schopní utvoriť svojim deťom dobré podmienky, vedeli ich podnecovať a viesť, takže ich schop-

Foto M. Kobliška

VÝVINOVÉ ZMENY INTELEKTOVÝCH FUNKCIÍ

Ďalším veľmi závažným znakom intelektových funkcií sú ich vývinové zmeny. Všetky doterajšie výskumy nasvedčujú, že intelektové schopnosti sa najrýchlejšie rozvíjajú v ranom veku. No postupom času sa ich vývin spomaľuje a v ranej dospelosti

nosti a nadanie sa mohli rozvíjať podstatne lepšie ako u detí, ktorým rodičia nemohli dať také podmienky.

Náhľady na pôsobenie dedičných činiteľov a prostredia mali rozličné podoby. Niektorí psychológovia sa pokúsili vyjadriť ich podiel percentuálne. Novšie výskumy však potvrdzujú, že pôsobenie dedičnosti i vonkajšieho prostredia, výchova a vzdelávanie sa natoľko prelínajú, že sa ich pôsobenie nedá navzájom oddeliť. Sú-

časné náhľady marxistickej psychológie vychádzajú z týchto poznatkov: Uznávajú pôsobenie všeobecnejších vrodenných predpokladov, ktoré však rozhodujúco (najmä ak ide o vývin v norme) ovplyvňujú a modifikujú vonkajšie činitele, učenie a výchovu v najširšom zmysle slova.

VYUŽÍVAŤ MOŽNOSTI VÝCHOVY A VZDELÁVANIA

Vychádzajúc z týchto poznatkov, možno pre pedagogickú prax vyvodí dva závery: Na účelné, efektívne rozvíjanie intelektových schopností treba primerane využívať možnosti výchovy a vzdelávania. Intelektové schopnosti treba rozvíjať už v ranom období vývinu dieťaťa, keď ich rozvoj je najrýchlejší.

Foto D. Kminiaková

Súčasná etapa vedeckotechnického rozvoja, charakterizovaná popri inom prudkým narastajúcim poznatkom vo všetkých vedných oblastiach, kladie špecifické nároky aj na výchovu a vzdelávanie, na rozvíjanie intelektových schopností. Nemožno už ako v minulosti vystačiť iba s istým množstvom naučených poznatkov, ale treba ich vedieť samostatne doplniť a tvorivo využívať. Preto je dôležité, a zdôrazňujú to aj smernice najvyšších straníckych orgánov u nás

aj v ZSSR [zjazdové materiály], pestovať u žiakov schopnosť samostatne si doplniť vedomosti, rozvíjať schopnosť tvorivo myslieť a menší dôraz kladie na učenie memorovaním. Žiakom treba systematicky vstěpovať návyky samostatnej práce aj pri riešení myšlienkových úloh. Na týchto princípoch buduje aj súčasná koncepcia československej výchovnovzdelávacej sústavy.

V PROSPECH KOLEKTÍVNEJ VÝCHOVY

Problémom upriameným na rozvíjanie intelektových schopností v rodine, a najmä v kolektívnych zariadeniach predškolského veku, ale aj v škole, sa u nás venovalo viac výskumov. Skúmanie závažnej otázky, ako na rozvoj intelektových schopností pôsobí kolektívna výchova v predškolských zariadeniach — v jasliach i v materských školách, dalo jednoznačnú odpoveď v prospech kolektívnej výchovy (v denných zariadeniach). Znamená to, že deti, ktoré navštevovali predškolské zariadenia, boli v priemere lepšie pripravené na vstup do školy, dosahovali lepšie výsledky a lepšie obstáli v inteligenčných skúškach. Je to dôležitý poznatok, ktorý dokumentuje dobrú prácu výchovných zariadení (o čom boli v minulosti pochybnosti) v rozvíjaní myslenia a intelektových schopností detí. Podrobnejšie výskumy uskutočnené cieľenými metódami rozličných oblastí duševného vývinu detí poukázali aj na ďalšie možnosti: na rezervy v kapacite detí i v metódach výchovy a vzdelávania v predškolskom veku. Dokázalo sa, že takýmito metódami možno podstatne (signifikantne) zlepšiť rečový vývin detí, chápanie pojmov a vzťahov, riešenie myšlienkových úloh ap. Väčší rozvoj (ako to naznačila výskumná pracovníčka VÚP v Bratislave PhDr. E. Klindová, CSc., ale aj iné výskumy) schopností sa dosiahol u detí, ktoré pred takýmito preučovacími postupmi mali priemerné alebo podpriemerné výsledky.

Podobne možno aj v rodine vhodnými cvičeniami rozvíjať myslenie a intelektové schopnosti detí, čo je mimoriadne dôležité najmä v predškolskom veku. Z psychologickéj výskumnej práce, ako aj z pedagogických skúseností pri výchove detí predškolského veku poznáme veľa vhodných metód, ktoré možno priamo použiť na nácvik a rozvíjanie schopností. Naši psychológovia však dosiaľ dlhujú našej spoločenskej praxi vypracovanie vhodnej príručky (či cvičebnice) a návodu rodičom, ako takéto cvičenia robiť. Bolo by potrebné taktiež rýchlejšie do pedagogickej praxe zavádzať vyskúšané postupy (metódy), ktoré sa ukázali ako efektívne na rozvíjanie rozumových schopností.

Sú to úlohy, ktoré pred pedagogiku i psychológiu kladú uznesenia XV. zjazdu vzťahujúce sa na oblasť školstva a ktorých úspešné riešenie bude prospešné realizácii zámerov rozvoja československej výchovnovzdelávacej sústavy.

KAROL ADAMOVIČ